

Navoiy bilan cho'pon*

Navoyning yoshligida otasi o'lib ketgan ekan. Otasi o'lgandan so'ng o'z shahrida turolmay, Navoiy Samarqandga borib, madrasada o'qibdi. Ko'p qiyinchiliklar bilan o'qishni tamomlab, yana o'z shahriga qaytibdi. Ot-ulovsiz piyoda yurib, bir necha kun deganda bir tog'ga kelibdi. Bu joyda bir mo'ysafid cho'pon bilan uchrashibdi.

Navoiy cho'ponni darrov tanibdi. Cho'pon o'zini ko'tarib katta qilgan, otasining qo'yboqari ekan. Chol ham Navoiyni tanib: «Tushimmi, o'ngimmi?» – deb ko'rishibdi. Darrov belbog'idan ikkita non chiqarib, Navoiyni sut bilan mehmon qilibdi. Navoiy cho'pondan:

– Bu qo'ylar kimniki? – deb so'rabdi.

*O'zbek xalq ertaklari. III jild. T.: O'qituvchi, 2007. 321-bet.
Rassom: T.Sa'dullayev.

Chol:

– Bolam, bu qo'ylarning hammasi sizniki, siz u yoqdaligingizda otangizdan qolgan mollar har kimning qo'lida qolib edi. Otangiz hayot vaqtida 200 qo'yni sizga atab menga topshirgan edi. Bu qo'ylar bolalab hozir 700 dan oshdi. Otangizning vasiyatini o'z o'rniqa qo'y-ganim uchun xursandman, bu qo'ylarni endi sizga topshiraman, – debdi.

Navoiy bir kecha cho'ponning uyida mehmon bo'libdi. Ertasi qo'ylardan ikki yuzini ajratib cholga beribdi:

– Ota, siz ham bola-chaqalik odamsiz, mana bu qo'ylarni xizmat haqingiz uchun oling!

Ø'zbek xalq ertaklari

Cho'pon Navoiydan juda xursand bo'libdi. Shundan so'ng Navoiy qolgan besh yuz qo'yni haydab bozorga olib ketibdi. Bu qo'ylar juda semiz bo'lgani uchun atrofini xaridorlar o'rab olibdi. Odamlar Navoiydan:

– Qo'yingiz necha pul? – deb so'raganlarida, Navoiy:

– Men qo'yimni nasiyaga sotaman. Shu shart bilanki, pulini podshoh o'lgan kuni berasizlar. Shu shartimga ko'ngan kishi bittadan yetaklab olib ketaversin! – debdi.

Bozordagi odamlar darrov talashib, qo'ylarni bittadan yetaklab olib ketibdilar. Shu kuni podshohning amaldorlari podshohga bu xabarni yetkazishibdi.

– Ey podshohi olam, nima deysiz, bugun bozorga bir qalandarsifat yigit kelib, besh yuz qo'yni xalqqa nasiyaga tarqatib yubordi. Pulini podshoh o'lgan kuni berasizlar, deb sizga o'lim tiladi, – deyishibdi. Shunda podshoh g'azablanib:

– Boringlar, o'sha qalandarni mening huzurimga olib kelinglar, – deb buyuribdi. Amaldorlar darrov bozorga borib Navoiyning qo'lini orqasiga bog'lab, podshohning qoshiga olib kelibdilar. Podshoh qarasa, yoshligida

birga o'qigan do'sti Navoiy ekan. Podshoh Navoiyga:

– Nima uchun shuncha qo'yni xalqqa berib yubordingiz, mening o'limimga shunaqa rozmisiz? – debdi. Shunda Navoiy:

– Ey podshohim, men chakki ish qilganim yo'q. Sizning podshoh bo'lganiningizi eshitib, qo'ylarni tarqatib yubordim. Shunday ham berib yuborishim mumkin edi. Biroq ba'zi bir odamlar tekin moldan hazar qilishadi. Shuning uchun qo'yning pulini podshoh o'lgan kuni berasizlar, deb aytdim. Endi qo'yilarni olib ketgan odamlar: «Ishqilib, podshohimiz o'imasin. Podshoh o'lsa, Navoiy pulini qistaydi», – deb sizni duo qilib yurishadi, – debdi.

Navoiyning bu donoligiga podshohning zavqi kelib, uni o'ziga vazir qilib olibdi.

